

УДК: 343.343.3:796.093(497.5)(497.11)

doi 10.7251/PR5217295N

Izlaganje sa naučnog skupa

KRIVIČNOPRAVNI OKVIR ZA BORBU PROTIV HULIGANIZMA, NASILJA I NEDOLIČNOG PONAŠANJA NA SPORTSKIM MANIFESTACIJAMA U SRBIJI I HRVATSKOJ¹

Prof. dr Željko Nikač*

Dr sc. Vanda Božić**

***Apstrakt:** Nasilje na sportskim i drugim manifestacijama već dugo je prisutno u svetu, na Starom kontinentu, prostorima nekadašnje Jugoslavije, naročito na području Srbije i Hrvatske. Borba protiv nasilničkog i nedoličnog ponašanja, posebno protiv huliganizma na sportskim susretima, danas je imperativ stabilnog javnog reda i mira te sigurnosti u zajednici. Nasilje nije izolovana kategorija već je pratilac brojnih pojavnih oblika kriminaliteta, usled čega je suzbijanje izuzetno otežano. U borbi protiv nasilja na javnim manifestacijama angažovani su državni subjekti – pravosudni organi, policija i sektor privatne bezbednosti. U funkciji uspešne borbe važna je dobra legislativna osnova, usaglašeni operativni odgovor policijskih i drugih snaga te saradnja svih sektora i službi. U radu je ukazano na krivičnopравни okvir za borbu protiv nasilja na sportskim manifestacijama u Srbiji i Hrvatskoj, s obzirom na različita rešenja inkriminiranih prekršajnih i krivičnopравnih odredaba. U završnom delu dati su predlozi de lege ferenda s ciljem poboljšanja pojedinih zakonodavnih rešenja i efikasnije borbe protiv nasilja na sportskim i drugim manifestacijama.*

***Ključne reči:** nasilje, huliganizam, sportske i javne manifestacije, krivičnopравни okvir, javni red i mir, suzbijanje, Srbija i Hrvatska.*

¹ Rad je pisan u okviru potpore Hrvatske zaklade za znanost i odobrenog projekta pod br. 1949 *Multidisciplinary Research Cluster on Crime in Transition – Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime*. Rad je nastao i kao rezultat rada na projektu *Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija* kod MPNTR RS br. 179045 i *Upravljanje policijskom organizacijom u sprečavanju i suzbijanju pretnji bezbednosti u Republici Srbiji*, KPA, 2015–2019.

* Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.

** Znanstveni suradnik, Katedra za kazneno pravo, Pravni fakultet, Zagreb.

Uvod

Sedamdesetih godina XX veka u Velikoj Britaniji i pojedinim zapadnim zemljama dolazi do pojave nasilničkog ponašanja navijačkih grupa na fudbalskim stadionima i drugim sportskim objektima. Dalji razvoj nasilničkog ponašanja išao je u pravcu sporadičnih incidenata, pojedinačnih slučajeva i manjih žrtava. Međutim, do kulminacije nasilja došlo je 29. 5. 1985. godine u Briselu na stadionu Heysel na finalnoj utakmici Kupa evropskih šampiona, kada je došlo do sukoba navijačkih grupa „Juventusa“ i „Liverpula“. U naredima na stadionu poginulo je 39 navijača nakon stampeđa do kojeg je došlo usled rušenja potpornog zida i zaštitne ograde.² Odlukom UEFA, engleski klubovi kažnjeni su sa pet godina zabrane igranja na svim evropskim takmičenjima.

Nasilničko ponašanje na sportskim i drugim manifestacijama beleži se i u Južnoj Americi, ali i ostalim delovima sveta. Nasilje na fudbalskim stadionima i javnim skupovima javilo se kao rezultat nagomilanih društvenih, ekonomskih, socijalnih i drugih problema u zajednici. Stadioni i javna mesta bili su samo društvena arena gde se nasilje manifestovalo, dok su uzroci po pravilu ostali neotklonjeni. Nasilje je bilo katalizator narušenih odnosa u zajednici, često preteča ozbiljnijih društvenih konflikata i sukoba.³

Na prostorima nekadašnje Jugoslavije javilo se nasilničko i nedolično ponašanje na fudbalskim stadionima, drugim sportskim i javnim manifestacijama. Sukobe rivalskih navijačkih grupa pratili su nacionalizam, šovinizam, primitivizam i ostali oblici isključivosti. Navijački sukobi bili su uvod u ratni sukob koji je ubrzo zahvatio nekadašnju zajedničku državu koja se raspala, usled duboke društvene krize i nemoći političkih aktera da mirno razreše sukobe u zemlji. Posebno je bila izražena netrpeljivost između navijačkih grupa iz Srbije (*Grobari* i *Delije*) i Hrvatske (*Bed blu bojs* i *Torcida*), koja je kulminirala na fudbalskoj utakmici *Dinamo – Crvena zvezda* odigranoj u Zagrebu na stadionu Maksimir 13. 5. 1990. godine.⁴

Navijačko i drugo nasilje nastavilo se i nakon raspada nekadašnje zajedničke države i završetka rata. U novim uslovima u odsustvu „spoljnog neprijatelja“ nasilje je dobilo značajnu unutrašnju (nacionalnu) dimenziju, pa su

² Više: Rowland, C., *From Where I Was Standing: A Liverpool Supporter's View of the Heysel Stadium Tragedy*, GPRF Publishing, Oxford, 2009.

³ Više: Milašinović, S., Jevtović Z., *Metodologija istraživanja konflikata i krizno komuniciranje u savremenom društvu*, KPA, Beograd, 2013.

⁴ Dostupno na: <http://sport.blic.rs/fudbal/evropski-fudbal/utakmica-zbog-koje-je-poceo-rat-tacno-25-godina-od-tuce-na-maksimiru-video/efeghy9> (3. 7. 2017).

aktuelizovani stari sukobi između rivalskih navijačkih grupa na jednoj strani u Srbiji (C. zvezda, Partizan, N. Pazar) i na drugoj strani u Hrvatskoj (Dinamo, Hajduk).⁵

Reakcija društva na navijačko i drugo nasilje u zajednici obuhvata normativnopravnu aktivnost zakonodavnih organa, operativnu delatnost policije i pravosudnih organa (javna tužilaštva, sudovi, organi za izvršenje krivičnih i drugih sankcija). Vanistitucionalna reakcija obuhvata aktivnosti grupa, udruženja i pojedinaca van sistema državne vlasti kao što su udruženja građana, nevladine organizacije, grupe građana, mediji i ostali. U borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim i drugim javnim manifestacijama svakako su najvažnije aktivnosti policije i pravosudnih organa u zaštiti stabilnog javnog reda i mira, suzbijanja svih oblika kriminaliteta i zaštiti drugih vrednosti. Veoma važan deo aktivnosti odnosi se na međunarodnu saradnju država i njihovih specijalizovanih organa u suzbijanju nasilja na sportskim i drugim manifestacijama na bilateralnom, regionalnom i multilateralnom planu. U tom kontekstu je značajna inicijativa UEFA da se preko Interpola osnuje *Evropski centar za borbu protiv huliganizma*, sa ciljem koordinacije rada fudbalskih asocijacija i policija država Evrope.⁶

1. Huliganizam – istorijski osvrt, pojam, stanje i kretanje

a) U semantičkom smislu pojam pod nazivom *huliganizam* vodi poreklo od imena Patricka Hooligana, irskog kriminalca koji je živeo u Londonu, koji je kao višestruki recidivista davne 1889. godine bio osuđen na smrtnu kaznu. U doktrini i praksi toga vremena huliganizam je bio sinonim za lica koja su se odala dokolici kao što su besposličari, skitnice i protuve. U anglosaksonskoj literaturi termin *hooligans* označavao je ulične bande, što se dovodilo u vezu sa irskom reči „houlie“ koja u prevodu znači „divlji, živahan“.⁷ Danas se pojam huliganizma koristi da se njime označe lica koja su učesnici nereda na sportskim manifestacijama, pre svega na fudbalskim stadionima

⁵ Više: Otašević, B., *Nasilje na sportskim priredbama*, „Službeni glasnik“, Beograd, 2015.

⁶ Nikač, Ž., Milošević, G., *Fight against violence at sporting and public events in Serbia—Legislative solutions and actions of the Police*, International Scientific Conference European Union—area of freedom, security and justice, Police Academy Alexandru Ioan Cuza, Bucharest, Romania, Conference Proceedings, Vol. I, 2011, p. 31-37.

⁷ *Professional security systems magazine*, www.pss-magazine.com/link (3. 7. 2017).
Šire: Rooks Clarence, *Hooligan Nights*, London 1937, reprint.

b) Huliganizam je u svom razvoju prošao nekoliko faza. *Prva* faza obuhvata period krajem 50-ih i početkom 60-ih godina XX veka kada su incidenti na sportskim borilištima bili proizvod percepcije učesnika o pristrasnom suđenju, sportskom rivalstvu koje je bilo izraženo razočarenjima, šovinizmom i elementima proisteklim iz narodnih masa, društvene i kulturne suprotstavljenosti. Krajem 60-ih godina engleski huliganizam je postajao sve poznatiji od kada su fanovi počeli pratiti ekipe na gostovanjima.⁸ Od tada se huliganizam određuje kao *namerno, organizovano, strukturisano i smišljeno nasilje*, sa određenim elementima organizovanog kriminaliteta.⁹

Druga faza obuhvata period od sredine 60-ih do sredine 70-ih godina, kada je došlo do razvoja TV na kojoj se prikazuju fudbalske utakmice i sportski događaji. Masovni mediji huliganima i nasilju na stadionima daju publicitet, dok tuče navijačkih grupa i druge nemile scene postaju svakodnevice.

Treća faza, od sredine 70-ih do sredine 80-ih godina, u vezi je sa društvenom i industrijskom stagnacijom u V. Britaniji, Evropi i svetu. Period obeležava serija huliganskih ispada i sukoba u V. Britaniji (pr. 1976. ubistvo navijača "Milvola"), a potom i širom Starog kontinenta. U Engleskoj huliganizam doživljava procvat, formiraju se brojne navijačke grupe i huliganske bande (West Ham – „Inter City Firm“, Chelsy – „Headhunters“).¹⁰ Modalitet huliganizma predstavljao je "Casual" pokret u Engleskoj kao vid odvracanja pažnje policije, ali on nije zaživeo u Evropi.¹¹ Do kraja ovog perioda navijačke grupe iz kontinentalnog dela Evrope sve više izazivaju nered i nasilje na stadionima, među kojima prednjače grupe vezane za nemačke, francuske i italijanske klubove.

Poslednja, četvrta, faza razvoja huliganizma obuhvata period s kraja 80-ih godina minulog veka i nju obeležavaju pre svega nemački huligani, koji veličaju nacističku ideologiju. Ujedinjenje Nemačke je bila prilika za huligane iz nekadašnjeg istočnog dela koji su išli na gostovanja ("Dinamo" Drez-

⁸ <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20070825/spektar03.asp> (5. 7. 2017).

⁹ Bodin, D., *Huliganstvo*, Agencija za odgoj i vaspitanje, Zagreb, 2013, str. 13.

Više o organizovanom kriminalitetu RS i RH vidi: Božić, V., Nikač, Ž., *Criminal incriminations based on the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime in the Criminal Legislation of the Republic of Croatia and the Republic of Serbia*, Faculty of Security in Skopje, Conference proceedings, Skopje 2016, p. 89-111. Vidi i: Nikač, Ž., Božić, V., *International Cooperation of Southeast Europe in the Fight Against Crime*, Conference Proceedings "Theory and Practice of Law Enforcement Activities", Lviv, Ukraina, 2016, p. 431-443.

¹⁰ Đorić, M., *Ideološki motivisan ekstremizam kao generator političkog nasilja*, FPN, dokt. disertacija, Beograd, 2013, str. 377.

¹¹ Više: Dokumentarni film „Panorama“, <https://www.youtube.com/watch?v=vKoYjOGOzXQ> (3. 7. 2017)

Film je posvećen "Milvolu", njegovim fanovima i huliganima.

den, "Lajpcig", "Dinamo" Berlin). Na identičan način delovale su i navijačke grupe iz Španije, Grčke, Turske, Poljske i Rusije, dok su huliganske bande iz Latinske i Južne Amerike (Argentina, Kolumbija, Brazil, Meksiko) prerasle u organizovane kriminalne grupe.¹² U ovom periodu bio je veliki broj huligan-skih incidenata koje je još 1997. godine podrobnije obradio francuski sportski časopis "L'Equipe", koji je naveo 1.300 događaja sa smrtnom posledicom na fudbalskim utakmicama širom sveta.¹³

c) *Pojam* huliganizma nije precizno pravno određen i koristi se da označi brojne aktivnosti koje uglavnom imaju fudbalski kontekst, često kao konstrukcija medija i političara, a ne kao socijalni naučni koncept.¹⁴ U kolokvijalnom govoru *hooligan* se koristi kao naziv za propalicu, „lošeg momka“ ili nasilnika, što nužno ne podrazumeva nasilje koje korespondira sa sportskim događajima.

Postoje brojne definicije ovog pojma¹⁵ ali ćemo ukazati samo na, po nama, najvažnije. U širem smislu huliganizam označava ponašanje koje je nedolično, vezano za uličarski stil života i koje implicira nasilje. U užem smislu huliganizam je određen kao nasilno ponašanje ekstremnih navijača koje se poklapa sa sportskim događajem, po pravilu fudbalskim utakmicama.¹⁶ Prema opšteprihvaćenoj definiciji, *huliganizam* predstavlja nasilno ponašanje kojim deo publike, inspirisan sportskim događajima kroz pripadanje navijačkoj grupi, izgrađuje svoj personalni identitet i iskazuje frustracijsku agresiju destrukcijom materijalnih stvari ili povređivanjem protivnika.¹⁷

U pravnoj teoriji i praksi u Srbiji i Hrvatskoj termin huliganizam nije nepoznat, ali su se zakonodavci u obe države opredelili za prepoznatljive domaće jezičke pojmove: *nasilje* i *nedolično ponašanje* (Srbija)¹⁸ i *sprečavanje nasilja i nereda na športskim natjecanjima* (Hrvatska).¹⁹ Pretpostavljamo da

¹² Op. cit. u nap. 4.

¹³ Dominique, B., Luc, R., Stephan, H., *Sport and violence in Europe*, Council of Europe, Strasbourg, 2004, p. 23.

¹⁴ Spaaij, R., *Aspects of hooligan violence - A Reappraisal of Sociological Research into Football Hooliganism*. Amsterdam School for Social Science Research, Amsterdam, 2006, p. 5.

¹⁵ Više: Lulescu, M., *Hooliganism - contemporary social phenomenon*, International Conference: CKS-Challenges of the Knowledge Society, 2012, p. 1867.

¹⁶ Đorić, M., *Huliganizam kao međunarodni fenomen*, Revija za bezbednost, God. 6, br. 1, Beograd, 2012, str. 46.

¹⁷ Leeson, T. P., Smith, J. D., Snow, A. N., *Hooligans*, p. 73. <http://www.peterleeson.com/Hooligans.pdf> (5. 7. 2017).

¹⁸ *Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama*, „Službeni glasnik RS“ br. 67/03, 101/05 – dr. zakon, 90/07, 72/09 – dr. zakon, 111/09 i 104/13 – dr. zakon.

¹⁹ *Zakon o sprečavanju nereda na športskim natjecanjima*, NN br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 68/12-OURH.

je to učinjeno ne samo iz semantičkih i leksičkih razloga, već da bi se izbegla vulgarna tumačenja pojmova i otklonile štetne posledice.

d) *Stanje i kretanje huliganizma* podrobnije se prati nakon tragedije na "Hejselu" i nekoliko drugih incidenata koji su proizveli teške posledice i doveli do ogromnog uznemirenja javnosti. Nasilje na stadionima i drugim sportskim manifestacijama osudile su sve zemlje, posebno Evropski parlament, koji je usvojio dve rezolucije.²⁰ To je označilo početak borbe protiv huliganizma, protiv fašističkih i ekstremističkih grupa koje promovisu šovinistička, rasistička, netolerantna i agresivna ponašanja. U kasnijim aktima podvučena je veza između fašizma, šovinizma i huliganizma na fudbalskim utakmicama.²¹

U nekoliko narednih godina dolazi do pada stope nasilja na stadionima i izvan njih, pre svega u V. Britaniji, koja je preduzela značajne mere na suzbijanju huliganizma. Pozitivan trend se zadržao sve do 2002. godine, kada je ponovo uočen rast broja incidenata izazvanih na fudbalskim stadionima.²² Prema podacima britanske Vlade, huliganizam u Engleskoj u sezoni 2015/16. bio je u porastu u odnosu na raniji period. U prethodnoj sezoni zbog nereda uhapšeno je 2.456 navijača (na dan utakmice), što je za 96 više u odnosu na prošlu sezonu, a ipak manje u odnosu na sezonu 2013/14, u kojoj je uhapšeno 3.391 huligana.²³

Sa problemom huliganizma susrele su se i druge zemlje, kao što su Nemačka, Holandija i Belgija. Prema raspoloživim podacima, procenat huliganiskih ispada u ovim zemljama je otprilike jednak, tako da se incidenti dešavaju na oko 10% utakmica i isto toliko pristalica su klasifikovani kao „nasilnici“. Identične probleme, ali u nešto manjem obimu imaju Austrija, Švedska i Danska. Dalje slede Francuska, Španija, Portugal i Švajcarska, koje su takođe imale neprijatna iskustva i epizode nasilja, ali kod kojih huliganizam na fudbalskim utakmicama ipak nije glavni problem.²⁴ Sporadično nasilje je evidentirano u Češkoj, Slovačkoj, Albaniji, dok je organizovano huligansko nasilje prisutno u Poljskoj, Ukrajini, Turskoj i Rusiji. Posebno zabrinjava činjenica

²⁰ European Parliament: *Resolution of the European Parliament on the violence at the football-match in Brussels on 29 May 1985*, Para I, 13 June 1985

²¹ Siekmann, R. C. R., *Introduction to International and European Sports Law: Capita Selecta*. Hague: T. M. C. Asser Institute, 2012, p. 345.

²² *Ibid* str. 355.

²³ <http://www.rts.rs/page/sport/sr/story/36/Fudbal/1464292/Huliganizam+na+Ostrvu+u+brojkama.html>

U sezoni 2015/16. u Engleskoj su najgori bili navijači "Njukasla" sa 175 uhapšenih huligana, zatim "Mančester Junajteda" (145), "Lids Junajteda" (101), "Mančester Sitija" (95), "Čelsija" (92) (10. 7. 2017).

²⁴ <http://www.sirc.org/publik/fvexec.html> (11. 7. 2017).

da su česti sukobi navijačkih grupa koje se određuju kao fašističke i komunističke grupe.²⁵

Na prostorima *nekadašnje Jugoslavije* situaciju posebno otežava činjenica da je ovo područje bilo pogođeno ratnim sukobom kada je došlo do eksplozije nacionalizma i šovinizma, što je proizvelo izuzetno teške posledice. Potom je usledila tranzicija novostvorenih država uz pogubne posledice, siromaštvo, nezaposlenost i odsustvo perspektive za mlade. Sportski stadioni su sve manje sportske arene, a sve više prostor za iskazivanje nezadovoljstva mladih.

2. Međunarodnopravni okvir za suzbijanje nasilja na sportskim manifestacijama

Kao početni vid reakcije država i međunarodne zajednice u borbi protiv nasilja na sportskim i drugim javnim manifestacijama te huliganizma kao njegovog najtežeg oblika, javlja se normativnopravna aktivnost na međunarodnom i unutrašnjem planu. Valja napomenuti da do tragedije na Hejselu ovaj problem nije bio značajnije tretiran.

a) U periodu do 1985. godine od važnijih dokumenata, kao vid nadnacionalnog regulatornog okvira, usvojene su dve značajne preporuke. Prva od njih je *Preporuka Parlamentarne skupštine Saveta Evrope*²⁶ (1983) u kojoj se definišu ciljevi koji se odnose na prevenciju nasilja, među kojima su obrazovne i kulturne mere u cilju smanjenja nasilja u sportu. Potom je usledila *Preporuka Saveta ministara o smanjenju nasilja na sportskim događajima*²⁷ (1984) u kojoj su predstavljeni osnovni principi koji se primenjuju u postupku priprema za usvajanje naknadnih dokumenata. U periodu pre Hejsela navedene preporuke su imale važnu ulogu u oblikovanju buduće politike namenjene suzbijanju nasilja u sportu.

b) Nakon briselske tragedije Savet Evrope usvojio je 19. 8. 1985. godine u Strazburu *Evropsku konvenciju o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama*.²⁸ Kon-

²⁵ Više: Spaaij, R., *Understanding football hooliganism: A comparison of six western european football clubs*. Amsterdam, University of Amsterdam, 2006.

²⁶ *Recommendation 963 of the Cultural and educational means of reducing violence*, CoE, Strasbourg, 1983

²⁷ Recommendation No. R (84) 8 of the *Reduction spectator violence at sports events, particularly at football matches*, CoE, Strasbourg, 1984

²⁸ European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Events and in particular at Football Matches, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Htm/120.htm>.

vencija je stupila na pravnu snagu 1. 11. 1985. godine i odnosi se na sve sportske događaje, sa posebnim osvrtom na fudbalske utakmice. Konvenciju je potpisala i ratifikovala nekadašnja SFRJ,²⁹ dok su je kasnije preuzele države naslednice među kojima i Srbija i Hrvatska.³⁰ Potpisnice Konvencije su se obavezale da će, radi sprečavanja, suzbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja na fudbalskim utakmicama, drugim sportovima i sportskim manifestacijama u kojima postoji strah od nasilja ili nedoličnog ponašanja gledalaca, utvrditi i sprovoditi mere predviđene čl. 3–6 Konvencije.³¹

Primenu Konvencije obezbeđuje *Savet Evrope*, koji organizuje sastanke predstavnika država članica, razmenu informacija i međunarodnu koordinaciju posebno u pogledu međunarodnih sportskih manifestacija, kao što su svetska i evropska prvenstva. U tom smislu formiran je Stalni komitet koji treba da prati sprovođenje Konvencije, usvaja preporuke i pokuša da odgovori na nove poteškoće.³²

Prema Konvenciji, države potpisnice se obavezuju da u okviru ustavnih (zakonskih) odredaba preduzmu potrebne *mere* za sprovođenje odredaba u cilju sprečavanja i suzbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca na fudbalskim utakmicama. Države su dužne da primenjuju odredbe i na druge sportske manifestacije gde postoji strah od nasilja ili nedoličnog ponašanja. Mere za sprečavanja i suzbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca na fudbalskim utakmicama obuhvataju sledeće: koordinaciju nacionalnih politika i mere koje preduzimaju vlasti država potpisnica, osnivanje nacionalnih koordinacionih tela, angažovanje policije na stadionima i putevima ka stadionu, policijsku saradnju u državama potpisnicama, redarsku službu, organizovanje navijača i socijalno-obrazovne mere.³³

Konvencija podrobnije uređuje tri oblasti: prevenciju, saradnju i sudske mere. *Preventivne mere* obuhvataju: fizičko razdvajanje navijačkih grupa, konsultacije, strogu kontrolu prodaje karata, zabranu pristupa stadionima za registrovane prestupnike, ograničenje ili zabrana prodaje alkoholnih pića na i

²⁹ Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, “Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori” br. 9/90.

³⁰ Republika Srbija je prihvatila najveći broj ranijih međunarodnih obaveza i dokumenata na osnovu pravnog stava o državi sukcesoru nekadašnje SFRJ. Vlada RH donela je 14. 4. 1994. *Odluku o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora* koje je RH prihvatila kao stranka na osnovu pristupa (akcesije). Među njima se nalazi i Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 6/94

³¹ Šuput, D., *Pravni okvir koji uređuje borbu protiv nasilja na sportskim priredbama u evropskim državama*. Strani pravni život br. 1/10, Beograd 2010, str. 233–263.

³² Op. cit. u nap. 27.

³³ *Ibid.*

u blizini sportskih objekata, bezbednosne provere (oružje i opasni predmeti). Istaknuta je odgovornost organizatora i državnih organa u dizajniranju sportskih objekata, izgradnji ograda i barijera kojima se garantuje bezbednost gledalaca. U okviru *saradnje* predviđaju se kontakti između sportskih klubova, organizatora i policije zemalja učesnica međunarodnih sportskih događaja, razvoj društvenih i obrazovnih mera za sprečavanje nasilja i rasizma. *Pravna saradnja* obuhvata saradnju pravosudnih organa, uvid u evidencije sudova o licima procesuiranim zbog nasilja i identifikaciju rizičnih osoba u cilju isključenja pojedinaca sa stadiona i ustupanje sudskog postupka državi porekla.³⁴

Konvencija je revolucionarni dokument koji uređuje pitanja iz oblasti krivičnog i prekršajnog prava u oblasti sporta i predstavlja najvažniji izvor međunarodnog prava, kojim se na sistematičan i sveobuhvatan način uređuje oblast borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

c) Važan međunarodni izvor prava u ovoj oblasti su i odluke pojedinih međunarodnih organizacija, poznate kao meko pravo (*soft law*).³⁵ Pravna obaveznost ovih odluka izvire iz ovlašćenja organa koji ih donosi, a koji je statutom međunarodne organizacije ovlašćen da usvaja preporuke i rezolucije. U pitanju su dokumenti koji ne podležu ratifikaciji u predstavničkim telima, obaveze koje države preuzmu su manje pravne i u slučaju nepoštovanja sankcije su političke prirode.³⁶

Od značajnijih *preporuka SE* koje se odnose na mere u sprečavanju nasilja na sportskim manifestacijama navode se: Preporuka 87/1 o prodaji i konzumiranju alkoholnih pića (*Recommendation on alcohol sales and consumption*), Preporuka 87/2 o pretresu masa (*Recommendation on crowd searches*), Preporuka 88/1 o policijskoj saradnji (*Recommendation on police co-operation*), Preporuka 88/2 o pripremi velikih događaja (*Recommendation on preparation for major events*), Preporuka 89/1 o smernicama za prodaju karata (*Recommendation on guidelines for ticket sales*), Preporuka 89/2 o sveobuhvatnom izveštaju o merama u borbi protiv huliganizma (*Recommendation on comprehensive report on measures to counter hooliganism*), Preporuka 90/1 o smernicama za stranke za sprovođenje čl. 5 Konvencije: identifikaciju i tretman prestupnika (*Recommendation on guidelines to the Parties for the implementation to Article 5 of the Convention: identification and treatment of offenders*), Preporuka 93/1 o merama koje moraju poduzeti or-

³⁴ <http://www.inbrief.co.uk/football-law/football-hooliganism.htm#> (15. 7. 2017).

³⁵ Krivokapić, B., *Pojam međunarodnog prava*, Strani pravni život, God. 1, br. 1, Beograd, 2009, str. 25–26.

³⁶ Šuput, D., *Izvori kaznenog prava u oblasti sporta i usklađenost srpskog prava sa međunarodnim standardima*. Strani pravni život, God. 55, br. 1, Beograd, 2011, str. 239.

ganizatori fudbalskih utakmica i javne vlasti (*Recommendation to Parties on Measures to be taken by the Organisers of Football Matches and Public Authorities*), Preporuka 94/1 Stalne komisije Konvencije o merama koje se moraju preduzeti u pogledu održavanja sportskih takmičenja u sportskim halama, a uključuju visok stepen rizika (*Recommendation to parties on measures to be taken by organisers and public authorities concerning high-risk indoor sports events*), Preporuka 97/1 o korišćenju standardnih obrazaca za razmenu policijskih obaveštenja povodom visoko rizičnih sportskih događaja (*Recommendation on the use of standard forms for the exchange of police intelligence concerning high risk sports events*), Rezolucija 97/1 Stalnog komiteta o upotrebi termina nediskriminacije (*Resolution of the Standing Committee on the use of non-discrimination terms*), Preporuka stranaka o kontrolnom popisu mera koje treba da preduzmu organizatori stručnih sportskih događaja i od strane javnih vlasti, 2007 (*Recommendation to parties on the Checklist of measures to be taken by the organisers of professional sporting events*), Izjava o ogradama i barijerama (*Statement on fences and barriers*), Preporuka 99/1 o redarskoj službi (*Recommendation on stewarding*), Preporuka 99/2 o uklanjanju ograda na stadionima (*Recommendation on removal of fences in stadiums*), Preporuka 99/3 o identifikaciji i postupanju sa prestupnicima i razmeni obaveštajnih podataka na evropskom prvenstvu u fudbalu (EURO 2000), Preporuka 1434/1999 Parlamentarne skupštine Saveta Evrope – fudbalski huliganizam, Preporuka 2001/6 o sprečavanju rasizma, ksenofobije i rasne netrpeljivosti u sportu (*Recommendation on the prevention of racism, xenophobia and racial intolerance in sport*), Preporuka 2002/1 o smernicama za prodaju karata na međunarodnim fudbalskim utakmicama – klubova i reprezentacija (*Recommendation on guidelines for ticket sales at international football matches - teams and nations*), Preporuka 2003/1 Stalne komisije o ulozi društvenih i edukativnih mera u prevenciji nasilja u sportu i priručnika o prevenciji nasilja u sportu (*Recommendation of the Standing Committee on the role of the social and educative measures in the prevention of violence in sport and the handbook on the prevention of violence in sport*), Preporuka o kontrolnoj listi mera koje treba preduzeti organizator profesionalnog sportskog događaja i od strane državnih organa, 2008 (*Recommendation on the checklist of measures to be taken by the organisers of professional sporting events and by the public authorities*), Preporuka o korišćenju pirotehničkih sredstava na sportskim događajima, 2008 (*Recommendation on the use of pyrotechnical devices at sports events*), Preporuka o korišćenju javnih površina tokom velikih sportskih događaja, 2009 (*Recommendation on the use of public viewing areas at*

large scale sports events), Preporuka o dijalogu i interakciji sa navijačima, 2012 (*Recommendation on dialogue and interaction with fans*).³⁷

Preporuka SE o smernicama za prevenciju i suzbijanje nereda koji su povezani s fudbalskim utakmicama (*Council Recommendation of 22 April 1996 on guidelines for preventing and restraining disorder with football matches - 96/C 131/01*) jedna je od važnijih u ovoj oblasti, odnosi se na primenu mera koje predviđa Konvencija (1985) od kojih su neke još u fazi razrade. Cilj dokumenta je da se osigura konzistentan, koordiniran i efikasan odgovor policije i fudbalskih organizacija u državama članicama EU. Dokument predviđa klasifikaciju navijača na sledeće kategorije: grupa "A" – mirni navijači, "B" – navijači koji su skloni konfrontaciji i neredu, posebno pod uticajem alkohola, i pod "C" – nasilni navijači ili organizatori nasilja. U aneksu dokumenta preporučena je forma (obrazac) izveštaja za razmenu policijskih obaveštajnih informacija.³⁸

Podsećamo i na Rezoluciju SE od 3. 6. 2010, koja predstavlja dopunjeni tekst Priručnika sa preporukama za internacionalnu policijsku saradnju i merama prevencije u kontroli nasilja i nereda koji su u vezi sa fudbalskim utakmicama sa internacionalnom dimenzijom u kojima je uključena bar jedna država članica (*Council Resolution of 3 June 2010 concerning an updated Handbook with Recommendations for international police cooperation and measures to prevent and control violence and disturbances in connection with football matches with an international dimension, in which at least one Member state is involved 2010/C 165/01*).³⁹

d) Ostali izvori međunarodnog prava u oblasti sporta su pravni *akti transnacionalnih međunarodnih nevladinih sportskih organizacija*. U pitanju su sportski propisi nevladinog sektora koji ne obavezuju države i direktno ne utiču na zakonodavna rešenja kojima se uspostavljaju kaznenopravni mehanizmi zaštite sporta. Opšti pravni akti međunarodnih nevladinih sportskih organizacija predstavljaju izvor prava za nacionalne sportske organizacije iz različitih grana sporta i sportskih disciplina, koje svojim aktima propisuju disciplinske delikte iz oblasti sporta te sankcije za izvršioce tih delikata.⁴⁰ Na toj osnovi nacionalne sportske organizacije kao članice međunarodnih asocijacija donose svoje propise, usklađene sa nacionalnim zakonodavstvom.

Najvažniji su propisi međunarodnih fudbalskih organizacija FIFA i UEFA koji predviđaju preventivne i represivne mere u svojim statutima, a

³⁷ http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/Ref_Text_Violence_en.asp#P56_1561 (15. 7. 2017).

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Šuput, D., *Propisi FIFA i UEFA protiv nasilja na fudbalskim utakmicama – problem preklapanja nadležnosti države i sportskih organizacija*, Bezbednost br. 1, God. 54, Beograd, 2012, str. 167.

posebno u disciplinskim aktima. Od sankcija predviđaju se sledeće: novčane kazne za fudbalske klubove i saveze; odigravanje fudbalskih utakmica bez prisustva publike ili van sopstvenog stadiona; suspenzija fudbalskog stadiona i isključenje iz međunarodnih takmičenja koje organizuju ove federacije. Smatramo veoma značajnim što su poslednjih godina ove organizacije intenzivirale borbu protiv svih oblika rasizma na stadionima, kao i bilo kog drugog vida diskriminacije u sportu.⁴¹

3. Nacionalni krivičnopravni okvir za suzbijanje nasilja na sportskim manifestacijama

3. 1. Krivičnopravni okvir u Republici Srbiji

Pre usvajanja posebnih propisa u oblasti sporta, pitanje bezbednosti na sportskim manifestacijama u Srbiji bilo je regulisano blanketnim normama kao što su Zakon o javnom redu i miru⁴², Zakon o okupljanju građana⁴³ i drugi koji razumljivo nisu mogli celovito da regulišu ovu specifičnu problematiku. S obzirom na to da bezbednosna problematika u to vreme nije bila toliko složena kao danas, ovi propisi su bili relativno prihvatljivi u praksi.

a) Promenom društvenih prilika bezbednost na sportskim i drugim javnim manifestacijama je bila evidentno narušena. Nedostajao je poseban nacionalni pravni okvir koji bi bolje regulisao pitanje bezbednosti na sportskim i drugim javnim manifestacijama.

U jeku društvenih reformi 2003. godine usvojen je *Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama* (tzv. *Anti hooligans act*), koji je nekoliko puta noveliran (2005, 2007, 2009, 2013).⁴⁴ Zakon je koncipiran shodno rešenjima država članica EU i pravno se naslanja na Evropsku konvenciju o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama iz 1985. godine. Zakon je uvažio domaću pravnu praksu, tradiciju i iskustva organa unutrašnjih

⁴¹ Kovač, M., *Nasilje u sportu: huliganizam kao oblik nasilja sportske publike*. Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, God. 24, br. 1-2, Beograd, 2005, str. 349.

⁴² Zakon o javnom redu i miru, "Sl. glasnik RS" br. 5/92, 3/93, 67/93, 48/94, 101/05.

⁴³ Zakon o okupljanju građana, "Sl. glasnik RS" br. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94.

⁴⁴ Milošević, G., Nikač, Ž., *Borba protiv nasilja na sportskim i javnim manifestacijama u Srbiji – legislativna rešenja i aktivnosti policije*. Suprotstavljanje savremenom organizovanom kriminalu i terorizmu – zbornik radova na konferenciji, KPA, Beograd, 2011, str. 129–130.

poslova na očuvanju stabilnog javnog reda i mira. Smisao propisa je da se građanima obezbedi pravo da mogu učestvovati na javnim skupovima, dakle i na sportskim manifestacijama, zatim pravo na okupljanje i ostvarenje drugih prava i sloboda koji su zaštićeni međunarodnim i unutrašnjim pravom, posebno Ustavom RS.⁴⁵

Pravnotehnički, u pitanju je relativno kratak, jasan i jezgrovit propis. Osnovna primedba je da je zakonodavac pokušao da obuhvati skoro svaku situaciju u praksi, što je naravno nemoguće. To je bio glavni razlog što je zakon u kratkom periodu više puta menjan i dopunjavan. Celishodnije je u slučaju pravnih praznina i nejasnoća dati ekstenzivno i funkcionalno tumačenje, što je praksa EU i anglosaksonskih država. Od značajnih ističemo II odeljak, koji se odnosi na mere za sprečavanje nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i III, koji obuhvata kaznene odredbe.⁴⁶

Zakonom su definisani osnovni pojmovi: sportsko takmičenje, sportske manifestacije, organizator, vreme i mesto održavanja, učesnici. Podrobnije su određene *radnje* nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama te navedeni modusi izvršenja.⁴⁷

U cilju preventivnog delovanja i smanjenja rizika izbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca Zakon propisuje više *preventivnih mera* koje su dužni da sprovode sportski savezi, sportska društva i sportske organizacije. Važnu ulogu i ovlašćenja ima *redarska služba* koja je pod posebnim monitoringom nacionalnih sportskih saveza i UEFA.⁴⁸ Značaj ove službe je danas još veći posle usvajanja novih propisa u oblasti privatne bezbednosti u Srbiji,⁴⁹ pa shodno tome ima veći stepen odgovornosti zajedno sa organizatorom i službama u poslovima obezbeđenja.

Predviđene su *mere na sportskim priredbama povećanog rizika* koje se odnose na obaveze organizatora, kontakt i saradnju sa predstavnicima drugih klubova, sportskim asocijacijama, policijom i drugim organima. Jedna od značajnih mera odnosi se na kontrolu prodaje i distribucije ulaznica za sport-

⁴⁵ Ustav RS, "Sl. glasnik RS" br. 83/06.

⁴⁶ Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, "Sl. glasnik RS" br. 67/03, 101/05 – dr. zakon, 90/07, 72/09 – dr. zakon, 111/09 i 104/13 – dr. zakon.

⁴⁷ *Ibid*, čl. 4.

⁴⁸ Ljubisavljević, M., Nikač, Ž., Đukić, M., *Obuka redara po standardima UEFA u funkciji povećanja bezbednosti na sportskim manifestacijama*, Međunarodna konferencija „Menadžment bezbednosti sportskih takmičenja“, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Fakultet za sport, Zbornik radova, Beograd, 2014, str. 106–117.

⁴⁹ Više: Nikač, Ž., *Privatna bezbednost i detektivska delatnost: novi zakonski propisi u Republici Srbiji*, Poslovni biro, Beograd, 2013.

ski događaj koja je moguća samo licima koja poseduju identifikacioni dokument, a mlađim od 16 godina u pratnji roditelja (staratelja).⁵⁰

Dalje su navedene *mere koje policija preduzima* radi sprečavanja nasilja i nedolічного понашања koje se odnose na navijače, organizatore, redarsku službu. Policija je ovlašćena da izvrši kontradiverzioni (KD) pregled objekta najmanje 24 sata pre početka priredbe povećanog rizika i da ostvari uvid u organizacione pripreme.⁵¹

Novelama ovog zakona iz 2009. godine raniji čl. 20 “Nasilničko понашање na sportskoj priredbi” prestao je da bude inkriminisan kao krivično delo, te je izmešten u matični Krivični zakon (čl. 344a).⁵²

Zakonom su predviđeni *prekršaji* za koje se može pokrenuti prekršajni postupak protiv fizičkog lica za: bacanje predmeta u sportski teren, uništavanje imovine, neovlašćeno ulaženje u sportski objekat, unošenje (pokušaj) alkohola ili opojnih sredstava u sportski objekat, unošenje (pokušaj) pirotehničkih sredstava drugih predmeta, paljenje predmeta, akti skrivanja identiteta, nepostupanje po nalogima redarske službe, preprodaja ulaznica i prodaja alkohola. Shodno tome, propisane su prekršajne sankcije: kazna zatvora, novčana kazna, zaštitna mera zabrane prisustvovanja sportskoj priredbi i mera oduzimanja predmeta prekršaja.⁵³

Statistički podaci iz 2015. godine pokazuju da je na osnovu čl. 23 ukupan broj podnetih zahteva za pokretanje prekršajnog postupka bio 126. Ukupan broj prekršaja je 181, od toga 149 protiv punoletnih fizičkih lica, a 21 protiv maloletnika. U 22 slučaja postupak je u toku, 12 je osuđujućih presuda prema kojima je 12 osoba moralo platiti novčanu kaznu.⁵⁴

b) Krivični zakonik RS u Glavi XXXI predviđa krivična dela protiv javnog reda i mira (JRM) i među njima posebno krivično delo u čl. 344a pod nazivom “Nasilničko понашање na sportskoj priredbi ili javnom skupu”.⁵⁵

Kumulativnom kaznom, kaznom zatvora od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom, kazniće se ko fizički napadne ili se fizički obračunava sa učesnicima sportske priredbe ili javnog skupa, vrši nasilje ili oštećuje imovinu veće vrednosti prilikom dolaska ili odlaska sa sportske priredbe ili javnog

⁵⁰ Op. cit. u nap. 45.

⁵¹ Op. cit. u nap. 45, čl. 17.

⁵² Krivični zakonik RS, “Sl. glasnik RS” br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16.

⁵³ Op. cit. u nap. 45, čl. 23.

⁵⁴ Podaci MUP RS, Sektora za analitiku, telekomunikacione i informacione tehnologije, 30. 6. 2016.

⁵⁵ Op. cit. u nap. 51.

skupa, unese u sportski objekat ili baca na sportski teren, među gledaoce ili učesnike javnog skupa predmete, pirotehnička sredstva ili druge eksplozivne, zapaljive ili škodljive supstance koje mogu da izazovu telesne povrede ili ugroze zdravlje učesnika sportske priredbe ili javnog skupa, neovlašćeno uđe na sportski teren ili deo gledališta namenjen protivničkim navijačima i izazove nasilje, oštećuje sportski objekat, njegovu opremu, uređaje i instalacije, svojim ponašanjem ili parolama na sportskoj priredbi ili javnom skupu izaziva nacionalnu, rasnu, versku ili drugu mržnju ili netrpeljivost zasnovanu na nekom diskriminatornom osnovu usled čega dođe do nasilja ili fizičkog obračuna sa učesnicima.

Zakonom su propisana tri *kvalifikatorna oblika* ovog krivičnog dela. O prvom kvalifikatornom obliku radiće se ako je krivično delo izvršeno od strane grupe, za koje je propisana kazna zatvora od jedne do osam godina. Drugi kvalifikatorni oblik odnosi se na kolovođu grupe koji izvrši krivično delo za koje je zakonom propisana kazna zatvora od tri do dvanaest godina. Ako je izvršenjem krivičnog dela došlo do nereda u kome je nekom licu naneta teška telesna povreda ili je oštećena imovina veće vrednosti, treći je kvalifikatorni oblik za koji će se učinilac kazniti kaznom zatvora od dve do deset godina.⁵⁶

Prema oficijelnim podacima, tokom 2015. godine za krivično delo nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi bilo je prijavljeno 257 lica, od kojih 14 maloletnika. Otkrivenih krivičnih dela bilo je 86 i podneto 108 krivičnih prijavi protiv lica, dok u 26 slučajeva javni tužilac nije odlučio o krivičnoj prijavi. Krivična istraga protiv lica je pokrenuta sedam puta, dok je u tri slučaja podignuta optužnica ili optužni predlog. Prema 19 lica je izrečena osuđujuća pravosnažna presuda, dok je broj uslovnih osuda 14. Kazna zatvora je izrečena u pet slučajeva i to: tri meseca – 1 i šest meseci – 4.⁵⁷

U lepezi krivičnih sankcija, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, za krivično delo nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama dominantna je *uslovna osuda*. Evidentno je da je, kao i u slučaju drugih krivičnih dela, kaznena politika veoma blaga, što ne odgovara težini krivičnog dela, naročito posledicama. To je pogubno *pro futuro* jer se potencijalnim izvršiocima šalje poruka da neće pretrpeti sankciju i utiče na povećanje broja incidenata na sportskim manifestacijama. U pojedinim medijama prisutna je promocija nasilnika u odnosu na gledaoce koji na miran i kulturnan način posmatraju ove događaje. Statistički podaci ukazuju na to da je minorna primena odlaganja krivičnog gonjenja.⁵⁸

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Op. cit. u nap. 53.

⁵⁸ Čl. 283. ZKP, "Sl. glasnik RS" br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14.

Tabela br. 1. Prijave i osude prema čl. 344a KZ RS – Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi u 2016. godini⁵⁹

Krivični zakonik RS	
Čl. 344a Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi	
2016. godina	
Prijave	108
Osude	126
Kazna zatvora	20
Novčana kazna	12
Uslovna osuda	81
U kućnom zatvoru	12
Rad u javnom interesu	1
Muškarci	174
Žene	5
Ukupno počinitelji – pravne osobe	6
Ukupno predloženo zaštitnih mjera	324

Tabela pod red. br. 1 prikazuje prijave i osude za krivično delo prema čl. 344a KZ RS *Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi* u 2016. godini. Ukupno je podneseno 108 krivičnih prijava, dok je 126 donetih pravosnažnih osuđujućih presuda. Među osuđujućim presudama izrečene su sledeće sankcije: kazne zatvora, novčane kazne, uslovne osude, kućni zatvor te rad u javnom interesu. Prema osuđenicima najviše se primenjuje uslovna osuda (81), dok je na drugom mjestu prema zastupljenosti sankcija, izrečena kazna zatvora (20). Počinitelji ovog krivičnog dela uglavnom su muškarci (174), a vrlo retko žene (5). Isto tako, neznan je broj počinitelja pravnih lica krivičnog dela nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi (6).

Mišljenja smo da bi jedna od mera koja bi mogla da bude svrsishodna kod smanjenja broja ovog krivičnog dela bila podvrgavanje psihosocijalnom tretmanu lica radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja.

c) *Ostali propisi* od značaja za suzbijanje nasilja na sportskim manifestacijama su podzakonski akti doneti radi primene Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, među kojima je od posebnog značaja *Pravilnik o programu i načinu sprovođenja obuke za obav-*

⁵⁹ Punoletni učinioi krivičnih dela u RS u 2016. godini, Republički zavod za statistiku, br. 194, od 14. 7. 2017.

ljanje poslova redara na sportskim priredbama.⁶⁰ Valja spomenuti Nacionalnu strategiju za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama za period 2013–2018. i Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Strategije.⁶¹ Tu su i ranije pomenuti *Zakon o privatnom obezbeđenju* i *Zakon o detektivskoj delatnosti*,⁶² kao i *Memorandum o saradnji MUP RS i Privredne komore RS*, koji je polazna osnova za unapređenje javno-privatnog partnerstva u sektoru bezbednosti.⁶³ Od značaja su i “matični” *Zakon o sportu*⁶⁴ i ranije usvojeni *Zakon o zabrani manifestacija neonacističkih ili fašističkih organizacija i udruženja i zabrani upotrebe neonacističkih ili fašističkih simbola i obeležja*,⁶⁵ u široj javnosti poznat kao „Anti nazzi act“.

Pored policije, pravosudnih organa, klubova i drugih subjekata u suzbijanju nasilja na sportskim manifestacijama posebnu ulogu ima *Savet za sprečavanje nasilja i nedoličnog ponašanja u sportu*, koji je osnovala Vlada RS 2009. godine.⁶⁶

3. 2. Krivičnopravni okvir u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska se takođe suočila sa problemom huliganizma, nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim i drugim javnim manifestacijama, pa je bila prinuđena da usvoji legislativu i preduzme mere na nacionalnom nivou. Pitanje je dobilo na značaju još prilikom podnošenja aplikacije za prijem u EU te kasnije nakon ulaska u Uniju (2013). To je podrazumevalo harmonizaciju unutrašnjeg zakonodavstva sa pravom i tekovinama EU i s tim u vezi usvajanje propisa u oblasti bezbednosti, zaštite ljudskih prava i građanskih sloboda.

U borbi protiv huliganizma, nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama Hrvatska je usvojila *Zakon o sprečavanju nereda na*

⁶⁰ *Pravilnik o programu i načinu sprovođenja obuke za obavljanje poslova redara na sportskim priredbama*, “Sl. glasnik RS” br. 28/11

⁶¹ Nacionalna strategija za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama za period 2013–2018 i Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Strategije, “Sl. glasnik RS” br. 63/13.

⁶² “Sl. glasnik RS” br. 104/13.

⁶³ <http://www.pks.rs/Vesti.aspx?IDVestiDogadjaji=11613> (3. 8. 2017).

⁶⁴ *Zakon o sportu*, „Sl. glasnik RS“ br. 10/16.

⁶⁵ *Zakon o zabrani manifestacija neonacističkih ili fašističkih organizacija i udruženja i zabrani upotrebe neonacističkih ili fašističkih simbola i obeležja*, “Sl. glasnik RS” br. 41/09.

⁶⁶ http://politickiforum.org/tribina_stamp.php?naredba=stamp_teksta&id=922 (3. 8. 2017).

športskim natjecanjima.⁶⁷ Kaznenim zakonom⁶⁸ inkriminisano je nekoliko krivičnih dela koja su primenjiva na akte nasilja na sportskim manifestacijama, dok je Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira⁶⁹ predviđeno kažnjavanje za dela koja su česta na sportskim manifestacijama poput nereda, tuča, svađa i drugog ponašanja kojim se remeti JRM. Podsećamo i na Zakon o sportu⁷⁰ koji nema direktnu ulogu u pogledu prevenciju nasilnog ponašanja na sportskim manifestacijama, ali se njime određuju opšte postavke o sportu.

a) *Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (ZSNŠN), lex specialis*, donet je još 2003. godin i shodno društvenim prilikama menjan i dopunjavan nekoliko puta (2006, 2009, 2011). Zakon se sastoji od IX odeljaka i ukupno 43 odredbe. Od važnijih poglavlja ističemo ona koja regulišu pitanja sportskih događaja, sportskih objekata, učesnika (gledaoci, sportisti) i ulogu sredstava javnog informisanja, dok odeljak VII predviđa sankcije za protivpravna ponašanja na sportskim manifestacijama.

Osnovna *svrha* je prevencija nereda na sportskim manifestacijama, obezbeđenje sigurnosti gledalaca, sportista i drugih učesnika i stvaranje okruženja koje sprečava, suzbija i sankcioniše nedolično ponašanje, nereda i nasilje (pre, za vreme i nakon sportskog događaja). Od bitne važnosti su zaštita gledalaca, drugih građana i njihove imovine, imovine pravnih lica, te stvaranje uslova da sportska manifestacija doprinese kvalitetu života građana i posebno mlade generacije.⁷¹

Zakonom su propisana protivpravna ponašanja, obaveze i odgovornosti organizatora, učesnika i sportskih saveza, posebni uslovi koje mora ispunjavati sportski objekat i obaveze vlasnika ili korisnika te obaveze i odgovornosti gledalaca, sportista i ostalih aktera sportskog događaja. Zakonom su predviđena krivična dela, prekršaji i sankcije za protivpravna ponašanja.⁷²

Protivpravno ponašanje je navedeno dosta široko i obuhvata sledeće radnje: a) posedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića ili droga, pirotehničkih sredstava, oružja i drugih sredstava pogodnih za nanošenje povreda ili za stvaranje nereda i nasilja, b) unošenje (pokušaj) u sportski objekt alkohola, droga, pirotehničkih sredstava, oružja i drugih predmeta pogodnih da povrede ili izazovu nered i nasilje, c) pokušaj ulaska, dolazak i boravak na prostoru sportskog objekta u alkoholisanom stanju, d) maskiranje lica kapom, ma-

⁶⁷ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, *Narodne novine* br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11.

⁶⁸ Kazneni zakon RH, *Narodne novine* br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15.

⁶⁹ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, *Narodne novine* br. NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.

⁷⁰ Zakon o sportu, *Narodne novine* br. 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16.

⁷¹ Op. cit. u nap. 66, čl. 1.

⁷² *Ibid*, čl. 2.

ramom ili na drugi način radi prikrivanja identiteta, e) unošenje (pokušaj) i isticanje transparenta, zastave ili druge stvari s tekstom, slikom, znakom ili obeležjima kojima se iskazuje ili postiže mržnja ili nasilje po osnovu rasne, nacionalne, regionalne ili verske pripadnosti, f) bacanje predmeta u teren ili gledalište, g) pevanje pesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje ili postiže mržnju ili nasilje po osnovu rasne, nacionalne, regionalne ili verske pripadnosti, h) paljenje i bacanje pirotehničkih sredstava, i) paljenje ili uništavanje na drugi način navijačkih rekvizita i drugih predmeta, j) nedopušteni ulazak (pokušaj) u teren, gledalište, sudijske prostorije ili drugi prostor namenjen drugim učesnicima manifestacije i k) boravak i zadržavanje na mestu u gledalištu za koje se ne poseduje ulaznica ili odgovarajuća isprava organizatora.⁷³

Detaljnije su obrađena pitanja koja se odnose na sportsko takmičenje, obaveze organizatora u pogledu mera bezbednosti, ulogu i zadatke redarske službe i saradnju sa policijom, aktivnosti sportskih klubova i kontakte sa navijačima, građevinske i funkcionalne performance sportskog objekta.⁷⁴ Gledaocima je posvećen značajan odeljak (IV) u kojem se predviđaju mere i ovlašćenja policije prema licima koja se ponašaju protivpravno. U pitanju su ponašanja pod uticajem alkohola ili droga, zatim upotreba pirotehničkih sredstava i predmeta podobnih da povrede ili prouzrokuju nered i nasilje, nošenje zastava, transparentata i simbola koji sadrže rasističke i druge neprihvatljive poruke. Policija može da oduzme iste predmete, da zabrani ili spreči dolazak i prisustvo lica na sportsku manifestaciju, alkotestira lice, udalji iz objekta (okoline) i zadrži lice do dva sata nakon završetka manifestacije. Takođe, policija je ovlašćena da pregleda sredstva javnog prevoza i privatna vozila kojima se prevoze navijači i da ih privremeno isključi iz saobraćaja do dva sata nakon završetka manifestacije.⁷⁵

U slučaju procene da pretila opasnost za bezbednost gledalaca i učesnika na sportskoj manifestaciji, policija može da zabrani održavanje utakmice, takva ovlašćenja ima i ako je tokom utakmice došlo do pretnje i ugrožavanja bezbednosti. To se odnosi i na slučaj kada je tokom održavanja sportskog susreta došlo do protivpravnog ponašanja gledalaca u većem obimu.⁷⁶

Prema ZSNŠN, većina protivpravnih ponašanja su tretirana kao *prekršaji* za koje su predviđene sankcije: novčana kazna, kazna zatvora i zaštitne

⁷³ *Ibid*, čl. 4.

⁷⁴ *Ibid*, Odeljak II i III, čl. 5–23.

⁷⁵ Margetić, M., Borovec, K., *Zakon o sprečavanju nereda na sportskim natjecanjima—preventivne i represivne mjere sudova i policije*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 2, Zagreb, 2015, str. 589–634.

⁷⁶ Op. cit. u nap. 66, čl. 28.

mere, a za maloletne prekršioce i odgojne mere.⁷⁷ Pravni osnov za propisivanje sankcija za prekršaje je čl. 5 st. 1 Prekršajnog zakona (PZ)⁷⁸ kojim se propisuju kazne (novčane i zatvor) i zaštitne mere, dok se u st. 2 navode mere upozorenja (opomena i uslovna osuda), zaštitne mere (čl. 50 st. 1 PZ) i odgojne mere.⁷⁹

Kao *krivična dela* predviđena su sledeća protivpravna ponašanja: sudevanje u tučnjavi ili napadu na gledaoce ili druge osobe (čl. 31a), organizovanje nasilja na sportskim terenima (čl. 31b), uništavanje stvari ili imovine na sportskom takmičenju (čl. 31c) i nepoštovanje zaštitnih mera i zabrana propisana kao kaznena djela (čl. 31d).⁸⁰ Učestvovanje u tuči ili napadu na gledaoce ili druge osobe svakako je najvažnije krivično delo u ovoj oblasti kojim se predviđa kazna zatvora od tri meseca do tri godine za lice koje za vreme dolaska, trajanja ili povratka sa sportske manifestacije učestvuje u tučnjavi ili napadu na druge gledaoce, redare, službena i druga lica, usled čega je neka osoba teško telesno povređena. O kvalifikovanim oblicima radiće se ako je došlo do smrti nekog lica, za koje je predviđena kazna zatvora od šest meseci do pet godina, i u slučaju ako je počinitelj organizator ili vođa grupe koja je izvršila krivično delo s propisanom kaznom od 1 do 8 godina odnosno 3 do 12 godina zatvora.⁸¹

Zakonodavac se opredelio za rešenje da se *kazne zatvora* propisuju u određenim rasponima zavisno o tome o kojem se krivičnom delu radi, dok u pogledu *novčanih kazni* za krivična dela iz ovog zakona iznosi nisu propisani već su način i uslovi izricanja u tim slučajevima propisani čl. 42 u vezi čl. 47 KZ (novčane kazne u dnevnom iznosima). Dalje se predviđa mogućnost izricanja mera upozorenja (opomena i uslovna osuda) i zaštitnih mera iz čl. 32 ZSNŠN, kao i prema čl. 50 PZ (*obavezno liječenje od ovisnosti, zabrana obavljanja određenih dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja*).⁸² Posebno značajna je mera zabrane prisustvovanja sportskim događajima u trajanju od 1 do 5 godina nakon pravosnažnosti sudske presude.

Mišljenja smo da bi novelama ZSNŠN trebalo bolje urediti sistematiku zakona, posebno deo koji se odnosi na sankcije, a koje su sadašnjim zako-

⁷⁷ Op. cit. u nap. 66, čl. 31.

⁷⁸ Prekršajni zakon RH, *Narodne novine* br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17.

⁷⁹ Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, Priručnik za polaznike/ce, Pravosudna akademija, Visoki prekršajni sud RH Zagreb, 2016, str. 15–16.

⁸⁰ Izmene i dopune ZSNŠN iz 2011.

⁸¹ Op. cit. u nap. 78. str. 21–22.

⁸² Op. cit. u nap. 66, čl. 32–34.

nom vrlo nepregledno propisane. Dalje, predlaže se inkriminisati prekršaje i krivična dela u posebnim celinama shodno važećim normama kaznenog zakonodavstva.

b) Kaznenim zakonom RH u glavi XXX inkriminisana su krivična dela protiv javnog reda i među njima *nasilničko ponašanje* na javnom mestu (čl. 323a) i *izazivanje nereda* (čl. 324).

Dovođenje drugoga u ponižavajući položaj nasiljem, zlostavljanjem, izivljavanjem ili drugim osobito drskim ponašanjem na javnom mestu, što se odnosi i na sportske manifestacije, inkriminisano je kao nasilničko ponašanje te kažnjivo kaznom zatvora do tri godine, pod uslovom da navedenim radnjama nije izvršeno neko drugo teže krivično delo.⁸³ Istom kaznom, kaznom zatvora do tri godine, kazniće se izvršilac za krivično delo izazivanje nereda. Radnja obuhvata sudelovanje u grupi koje nasiljem prema drugim osobama ili stvarima ili pretnjom da će počinuti nasilje ugrožava javni red ili postiče grupu na nasilje.⁸⁴ Kazneni zakon predvidio je za ovo krivično delo i jedan kvalifikovani oblik, ako je ono počinjeno iz mržnje, prema većem broju osoba, ili uz upotrebu oružja ili opasnog oruđa ili je njime doveden u opasnost život ili telo druge osobe ili je ono dovelo do znatne imovinske štete. Propisana je kazna zatvora od šest meseci do pet godina.⁸⁵ Zakonodavac je predvideo i fakultativno oslobođenje od kazne onog učesnika koji se udalji na zahtev službene osobe pre nego što sam izvrši akt nasilja.⁸⁶

Tabela br. 2. Podaci o sportskim javnim okupljanjima u 2016. godini u RH⁸⁷

<i>Sportska javna okupljanja u 2016. godini</i>	<i>Brojno stanje</i>
Prijavljena	10.430
Neprijavljena	26
Održana	9.996
Odgodena	152
Prekinuta	6
Privedeni građani	865
Lakše povređeni	18
Teže povređeni	3
Podnete krivične prijave	7
Podnete prekršajne prijave	812

⁸³ Čl. 323. a. KZ RH.

⁸⁴ Čl. 324. st. 1. *Ibid.*

⁸⁵ St. 2. *Ibid.*

⁸⁶ St. 3. *Ibid.*

⁸⁷ MUP, Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini, Klasa: 953-01/17-01/3, Urbroj: 511-01-142-17-1, Zagreb, siječanj 2017, str. 113.

U tabeli pod red. br. 2 prikazani su podaci o prijavljenim, neprijavljenim, održanim, odgođenim te prekinutim sportskim javnim okupljanjima u 2016. godini. Tabela sadrži i brojno stanje privedenih građana kao i lakše i teže povređenih, koji su prisustvovali sportskim javnim okupljanjima u prošloj godini. Isto tako, u tabeli su navedeni i podaci o podnetim krivičnim i prekršajnim prijavama.

Od ukupno prijavljenih (10.430) sportskih javnih okupljanja u 2016. godini, održano je njih 9.996 ili 95,84%, odgođeno ih je 152 ili 1,46%, dok je svega šest sportskih manifestacija ili 0,057% prekinuto. Što se tiče odnosa podnetih krivičnih i prekršajnih prijava, vidljivo je da se radi uglavnom o podnetim prekršajnim prijavama (812), dok je svega bilo podneto samo sedam krivičnih prijava u 2016. godini.

Tabela br. 3. Podaci o počiniteljima prekršaja iz Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima u RH u 2016. godini⁸⁸

Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima	
2015. godina	1.149
2016. godina	1.112
Ukupno počinitelji – fizičke osobe	1.112
Muškarci	1.101
Žene	11
Ukupno počinitelji – maloljetnici	44
Muškarci	42
Žene	2
Ukupno povratnici	179
Muškarci	174
Žene	5
Ukupno počinitelji – pravne osobe	6
Ukupno predloženo zaštitnih mjera	324

U tabeli pod red. br. 3 vidljivi su podaci o počiniteljima prekršaja iz Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima u RH u 2015. i 2016. Pre svega, valja skrenuti pažnju na dosta slično brojčano stanje u odnosu na počinitelje, fizička lica u 2016. (1.112), u odnosu na fizička lica, počinitelje prekršaja u 2015. godini (1.149). Počinitelji prekršaja uglavnom su muškarci, a vrlo retko žene. Broj malodobnih počinitelja prekršaja je dosta nizak, svega 3,96%. Međutim, broj povratnika u počinjenju prekršaja iz Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima je zabrinjavajući i iznosi 16,10%. U 2016. godini kao počinitelji prekršaja u neznatnom broju bilo je evidentirano i šest pravnih lica.

⁸⁸ *Ibid*, str. 112.

Izložena rešenja iz ZSNŠN i KZ, kao i evidentiranje i procesuiranje krivičnih dela na, ili u vezi sa sportskim manifestacijama u RH, pokazuju da se samo u četiri slučaja radilo o krivičnim delima propisanim ZSNŠN. U svim ostalim slučajevima radilo se o krivičnim delima predviđenim KZ, kao što su: telesne povrede, teške telesne povrede, zloupotreba opojnih droga, napadi na službena lica, pretnje, dovođenje u opasnost života i imovine opšteopasnom radnjom ili sredstvom, oštećenje tuđe stvari, izazivanje nereda, javno podsticanje na mržnju, rasna i drugi vidovi diskriminacije. Među navijačkom populacijom preovlađuju imovinska i najteža krivična dela kao što su ubistvo i pokušaj ubistva.⁸⁹ Evidentno je da uvođenje nekih krivičnih dela u ZSNŠN izmenama i dopunama 2011. godine, nije rezultiralo procesuiranjem većeg broja izvršilaca krivičnih dela zbog više razloga (restriktivne inkriminacije, ekstenzivnog pojma veće imovinske vrednosti, otežanog dokazivanja učešća u fizičkim sukobima, neprocesuiranja lica usled nepoštovanja izrečenih mera i zabrana).

Predlažemo *de lege ferenda* uskladiti inkriminacije krivičnih dela koja se odnose na nasilje na sportskim i drugim javnim manifestacijama, a koje su sada propisane u više zakona: ZSNŠN, PZ, ZPJRM sa Kaznenim zakonom RH. Shodno navedenom, valja razmisliti o inkriminisanju krivičnog dela *nasilje na sportskim ili javnim manifestacijama* kao samostalnom krivičnom delu protiv javnog i reda i mira u Kaznenom zakonu.

c) *Ostali propisi* od značaja za suzbijanje nasilja na sportskim manifestacijama su Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (ZPJRM), Zakon o javnom okupljanju i Zakon o suzbijanju diskriminacije, kojima se takođe propisuju i sankcionišu pojedina protivpravna ponašanja na sportskim i javnim manifestacijama. Zakon o sportu⁹⁰ nema direktnu ulogu u prevenciji nasilnog ponašanja na sportskim manifestacijama, ali je značajan jer na opšti način definiše pojedine odredbe o sportu. Od značaja su i pojedini podzakonski akti doneti radi implementacije ZSNŠN kao što su akti HNS (Hrvatski nogometni savez), akti sportskih klubova i propisi kompanija za pružanje usluga obezbeđenja (zaštitari).

Na nacionalnom nivou u RH osnovano je više *stručnih organa i tela* koja imaju ulogu i zadatak da doprinesu afirmaciji sporta te da preventivno deluju na suzbijanje nasilja na sportskim manifestacijama. *Nacionalni odbor za borbu protiv nasilja u sportu* je savetodavno telo formirano 2013. godine

⁸⁹ Op. cit. u nap. 78, str. 21–23.

⁹⁰ Op. cit. u nap. 69.

sa ciljem primene propisanih mera za suzbijanje nereda na sportskim manifestacijama.⁹¹ *Agencija za odgoj i obrazovanje*, zajedno sa resornim *Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta*, sprovodi edukaciju u svrhu borbe protiv nasilja u sportu, koja je prilagođena svim uzrastima.⁹² Akcijski plan obuhvata različitu literaturu, zatim materijale za edukaciju, organizaciju tribina, stručne skupove s ciljem edukacije i usmeravanja dece na sportske aktivnosti.

U zadnje vreme popularne su *kampanje za sprečavanje huliganizma* kao što su: kampanja HNS u suradnji s klubovima iz prve lige protiv rasizma, diskriminacije i nasilja, kampanja *Moja tribina* okrenuta ka populaciji koja koristi internet i druge društvene mreže, i kampanja MUP RH *Stop nasilju na sportskim natjecanjima* koja je usmerena na škole i mladu generaciju.

Na kraju, značajno mesto u borbi protiv nasilja i nasilničkog ponašanja na sportskim manifestacijama imaju pravni stavovi, shvatanja i odluke Visokog prekršajnog suda RH donete u drugostepenom postupku.

Zaključak

Nasilničko i nedolično ponašanje na sportskim manifestacijama i huliganizam kao njihov najekstremniji pojavni oblik predstavljaju danas *globalni problem* u svetu. U pitanju su protivpravna ponašanja koja više ne predstavljaju banalne prekršaje ili lakša krivična dela, već akte s obeležjima *organizovanog kriminaliteta* koji nanose enormnu štetu fizičkim i pravnim licima, državama i međunarodnoj zajednici u celini. Različiti su pojavni oblici huliganizma, nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama, od kojih se po stepenu društvene opasnosti izdvajaju akti nasilja organizovanih, fašističkih i drugih ekstremističkih grupa. I dalje od toga, pojavni oblici huliganizma često imaju međunarodnu dimenziju jer se nasilničko ponašanje po pravilu manifestuje i van granica država.

Borba protiv huliganizma, nasilničkog i nedoličnog ponašanja odvija se na unutrašnjem i međunarodnom planu. Lider u borbi protiv huliganizma u svetu je Velika Britanija, posebno Engleska, koja se prva srela sa ovom pošasti i uspela da suzbije huliganizam i procesuirala njegove nosioce. Engleski model je bio uzor ostalim zemljama koje su na nacionalnom planu usvojile

⁹¹ Odluka o osnivanju Nacionalnog odbora za borbu protiv nasilja u sportu, *Narodne novine* br. 51/13

⁹² Akcijski plan za provedbu programa mjera edukacije u borbi protiv nasilja u športu, na športskim natjecanjima i izvan njih, Agencija za odgoj i obrazovanje, <http://www.azoo.hr>, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, <http://public.mzos.hr/> (26. 8. 2017).

komplementarna legislativna rešenja i otpocele sa primenom u praksi, dok je na medunarodnom planu najvažniji dokument *Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama*. Najveći broj zemalja opredelio se za donošenje posebnih propisa za suzbijanje protivpravnih ponašanja na sportskim manifestacijama, u kombinaciji sa normama nacionalnog krivičnog zakonodavstva.

Na identičan način reagovala su Srbija i Hrvatska koje nažalost imaju bogato iskustvo u borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama, nekada u zajedničkoj državi, a danas kao samostalne države. Položaj država dodatno opterećuju posledice minulih ratnih dešavanja i tranzicije među kojima se ističu siromaštvo, nezaposlenost i odsustvo perspektive za mlade. Hrvatska je danas u boljoj poziciji jer je članica EU, ali s druge strane ima i veće obaveze kao ravnopravni član. Obe zemlje su usvojile *lex specialis* rešenja kao osnov za suzbijanje protivpravnih ponašanja na sportskim događajima. Najvažnije mesto u legislativi zauzimaju krivični zakoni kojima se inkriminišu protivpravna ponašanja na javnim mestima i u oblasti sporta. *De lege ferenda* predlaže se usklađivanje inkriminacija prekršajnih i krivičnih dela nasilja na sportskim i drugim javnim manifestacijama, a koja su *de lege lata* propisana u nekoliko blanketnih propisa.

U borbi protiv huliganizma, nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim i javnim manifestacijama nisu dovoljna samo legislativna rešenja, već je neophodan multiagencijski pristup državnih organa i saradnja sa nevladinim sektorom. To podrazumeva i neophodnu međunarodnu saradnju država i organizacija u ovoj oblasti u pogledu razmene informacija i preduzimanja zajedničkih aktivnosti. U pitanju je rešenje koje su primenile države EU i koje se pokazalo u praksi kao jedino održivo na duže staze.

Literatura

Akcijski plan za provedbu programa mjera edukacije u borbi protiv nasilja u sportu, na sportskim natjecanjima i izvan njih, Agencija za odgoj i obrazovanje, <http://www.azoo.hr>

Bodin, D., *Huliganstvo*, Agencija za odgoj i vaspitanje, Zagreb, 2013.

Božić, V., Nikač, Ž., *Criminal incriminations based on the UN Convention Against Transnational Organized crime in the criminal legislation of the Republic of Croatia and the Republic of Serbia*, Faculty of Security, Skopje, Conference proceedings 2016, p. 89-111.

- Dominique, B., Luc, R., Stephan, H., *Sport and violence in Europe*, Council of Europe, Strasbourg, 2004
- Đorić, M., *Ideološki motivisan ekstremizam kao generator političkog nasilja*, FPN, disertacija, Beograd, 2013
- Đorić, M., *Huliganizam kao međunarodni fenomen*, Revija za bezbednost, God. 6, br. 1, Beograd, 2012
- European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Events and in particular at Football Matches, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Htm/120.htm>
- European Parliament: *Resolution of the European Parliament on the violence at the football-match in Brussels on 29 May 1985*, Para I, 13 June 1985
- Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, *Narodne novine – Međunarodni ugovori* br. 6/94 od 6. 6. 1994.
- Kazneni zakon RH, *Narodne novine* br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15
- Krivični zakonik RS, *Sl. glasnik RS* br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16
- Kovač, M., *Nasilje u sportu: huliganizam kao oblik nasilja sportske publike*. Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, God. 24, br. 1-2, Beograd, 2005
- Krivokapić, B., *Pojam međunarodnog prava*, Strani pravni život, God. 1, br. 1, Beograd, 2009
- Ljubisavljević, M., Nikač, Ž., Đukić, M., *Obuka redara po standardima UEFA u funkciji povećanja bezbednosti na sportskim manifestacijama*, Zbornik radova, Fakultet za sport, Beograd, 2014, str. 106–117.
- Leeson, T. P., Smith, J. D., Snow, A. N., *Hooligans*
- Lulescu, M., *Hooliganism-contemporary social phenomenon*, International Conference: CKS - Challenges of the Knowledge Society, 2012
- Margetić, M., Borovec, K., *Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima – preventivne i represivne mjere sudova i policije*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 2, Zagreb, 2015, str. 589–634.
- Milašinović, S., Jevtović, Z., *Metodologija istraživanja konflikata i krizno komuniciranje u savremenom društvu*, KPA, Beograd, 2013
- Milošević, G., Nikač, Ž., *Borba protiv nasilja na sportskim i javnim manifestacijama u Srbiji – legislativna rešenja i aktivnosti policije*. Suprot-

- stavljanje savremenom organizovanom kriminalu i terorizmu – zbornik radova na konferenciji, KPA, Beograd, 2011, str. 129–130.
- Nacionalna strategija za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama za period 2013–2018. i Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Strategije, *Sl. glasnik RS* br. 63/13
- Nikač, Ž., Božić, V., *International Cooperation of Southeast Europe in the fight against crime*, Conference Proceedings “Theory and Practice of Law Enforcement Activities, Lviv, Ukraine, 2016, p. 431–443.
- Nikač, Ž., Milošević, G., *Fight against violence at sporting and public events in Serbia—Legislative solutions and actions of the Police*, International Scientific Conference *EU—area of freedom, security and justice*, Police Academy „Alexandru Ioan Cuza“, Bucharest, Romania, Conference Proceedings, Vol. I, 2011, p. 31–37.
- Nikač, Ž., *Privatna bezbednost i detektivska delatnost: novi zakonski propisi u Republici Srbiji*, Poslovni biro, Beograd 2013.
- Odluka o osnivanju Nacionalnog odbora za borbu protiv nasilja u sportu, *Narodne novine* br. 51/13
- Otašević, B., *Nasilje na sportskim priredbama*, „Službeni glasnik“, Beograd, 2015
- Podaci MUP RS, Sektora za analitiku, telekomunikacione i informacione tehnologije, 30. 6. 2016.
- Pravilnik o programu i načinu sprovođenja obuke za obavljanje poslova redara na sportskim priredbama, *Sl. glasnik RS* br. 28/11
- Prekršajni zakon RH, *Narodne novine* br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17
- Punoletni učinioci krivičnih dela u RS u 2016. godini, Republički zavod za statistiku, br. 194, od 14. 7. 2017.
- Professional security systems magazine*, Rooks Clarence, *Hooligan Nights*, London 1937
- Recommendation 963 of the Cultural and educational means of reducing violence, Strasbourg, 1983
- Recommendation No. R (84) 8 of the Reduction spectator violence at sports events, particularly at football matches, Strasbourg, 1984
- Rowland, C., *From Where I Was Standing: A Liverpool Supporter’s View of the Heysel Stadium Tragedy*. GPRF Publishing, Oxford, 2009

- Siekmann, R. C. R., *Introduction to International and European Sports Law: Capita Selecta*, Hague: T. M. C. Asser Institute, 2012
- Spaaij, R., *Understanding football hooliganism: A comparison of six western european football clubs*. Amsterdam, University of Amsterdam, 2006
- Spaaij, R., *Aspects of hooligan violence - A Reappraisal of Sociological Research into Football Hooliganism*, Amsterdam School for Social Science Research, Amsterdam, 2006
- Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini, MUP RH, Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Klasa: 953-01/17-01/3, Ur broj: 511-01-142-17-1, Zagreb, 01/2017
- Šuput, D., *Pravni okvir koji uređuje borbu protiv nasilja na sportskim priredbama u evropskim državama*. Strani pravni život br. 1/10, Beograd 2010, str. 233–263.
- Šuput, D., *Izvori kaznenog prava u oblasti sporta i usklađenost srpskog prava sa međunarodnim standardima*, Strani pravni život, God. 55, br. 1, Beograd, 2011
- Šuput, D., *Propisi FIFA i UEFA protiv nasilja na fudbalskim utakmicama - problem preklapanja nadležnosti države i sportskih organizacija*, Bezbednost br. 1, God. 54, Beograd, 2012
- Ustav RS, *Sl. glasnik RS* br. 83/06
- Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnoг понашања na sportskim priredbama, *Sl. glasnik RS* br. 67/03, 101/05 – dr. zakon, 90/07, 72/09 – dr. zakon, 111/09 i 104/13 – dr. zakon
- ZKP, *Sl. glasnik RS* br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14
- Zakon o sportu RS, *Sl. glasnik RS* br. 10/16
- Zakon o zabrani manifestacija neonacističkih ili fašističkih organizacija i udruženja i zabrani upotrebe neonacističkih ili fašističkih simbola i obeležja, *Sl. glasnik RS* br. 41/09
- Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnoг понашања na sportskim priredbama, *Službeni glasnik RS* br. 67/03, 101/05 – dr. zakon, 90/07, 72/09 – dr. zakon, 111/09 i 104/13 – dr. zakon
- Zakon o sprečavanju nereda na sportskim natjecanjima, NN br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11 i 68/12-OURH
- Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, *Narodne novine* br. NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94

Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori* br. 9/90

Zakon o sportu RH, *Narodne novine* br. 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16

Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, *Narodne novine* br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11

Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, Priručnik za polaznike/ce, Pravosudna akademija, Visoki prekršajni sud RH Zagreb, 2016

Zakon o javnom redu i miru, *Sl. glasnik RS* br. 5/92, 3/93, 67/93, 48/94, 101/05

Zakon o okupljanju građana, *Sl. glasnik RS* br. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94

Web izvori

<http://sport.blic.rs/fudbal/evropski-fudbal/utakmica-zbog-koje-je-poceo-rat-tacno-25-godina-od-tuce-na-maksimiru-video/efeghy9>

www.pss-magazine.com/link

<http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20070825/spektar03.asp>

<https://www.youtube.com/watch?v=vKoYjOGOzXQ>

<http://www.peterleeson.com/Hooligans.pdf>

<http://www.rts.rs/page/sport/sr/story/36/Fudbal/1464292/Huliganizam+na+Ostrvu+u+brojkama.html>

<http://www.sirc.org/publik/fvexec.html>

<http://www.inbrief.co.uk/football-law/football-hooliganism.htm#>

http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/Ref_Text_Violence_en.asp#P56_1561

<http://www.pks.rs/Vesti.aspx?IDVestiDogadjaji=11613>

http://politickiforum.org/tribina_print.php?naredba=stampa_texta&id=922

Željko Nikač, PhD

Professor, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

Vanda Božić, PhD,

Scientific Associate, Faculty of Law, Zagreb

CRIMINAL LAW FRAMEWORK TO COMBAT HOOLIGANISM, VIOLENCE AND INAPPROPRIATE BEHAVIOR AT SPORTS EVENTS IN SERBIA AND CROATIA

Summary

Violence in sports and other manifestations has long been present in the world, in the Old Continent, in the areas of former Yugoslavia, especially in Serbia and Croatia. Fight against violent and improper behavior, especially against hooliganism at sports events, today is an imperative for a stable public order and peace and community security. Violence is not an isolated category but it is a companion to many incidents of crime, which is why it is extremely difficult to suppress. In the fight against violence at public events, state entities were engaged - judiciary, police and the private security. In the function of a successful fight, is very important a good legislative basis, harmonized operational response of police and other forces and cooperation of all sectors and services. In the paper is indicated to the criminal law framework for the fight against violence in sports events in Serbia and Croatia, given the different solutions of the misdemeanor and criminal law provisions. In the final part, authors gave suggestion de lege ferenda with the aim of improving legislative solutions and more effective fight against violence in sport and other events.

Key words: *violence, hooliganism, sports and public manifestations, criminal law framework, public order and peace, suppression, Serbia and Croatia.*

УДРУЖЕЊЕ ПРАВНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Број 52/2017

Година XIV

ISSN: 1840-0272

ПРАВНА РИЈЕЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

БАЊА ЛУКА, 2017.

САДРЖАЈ

МЕЂУНАРОДНОПРАВНА ОБЛАСТ

Академик проф. др Радован Вукадиновић Академик проф. др Витомир Поповић О НЕКИМ СЛИЧНОСТИМА И РАЗЛИКАМА ИЗМЕЂУ ПРАВА ЕУ И ПРАВА ЕВРОАЗИЈСКЕ ЕКОНОМСКЕ УНИЈЕ	13
Проф. др Душанка Ђурђевић Доц. др Сандра Фишер Шобот ПРАВО КУПЦА ДА СНИЗИ ЦЕНУ КОД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ	31
Проф. др Генц Трнавци ТЕХНИКЕ ИЗЈЕДНАЧАВАЊА И ХАРМОНИЗАЦИЈЕ НАЦИОНАЛНИХ ЗАКОНОДАВСТАВА: УПОРЕДНА АНАЛИЗА	49
Проф. др Валерија Шаула РЕЦИПРОЦИТЕТ КАО ФАКТОР (НЕ)САРАДЊЕ У МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ	59
Доц. др Јелена Ђеранић ПРОШИРЕЊЕ ДЕЈСТВА ПРАВА ЕУ ИЗВАН ГРАНИЦА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – УНИТАРНА ПАТЕНТНА ЗАШТИТА	77
Доц. др Матеј Савић Доц. др Владе Симовић УТИЦАЈ МЕЂУНАРОДНИХ АКТЕРА НА УНУТРАШЊЕ УРЕЂЕЊЕ, ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ И ПРОЦЕСЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ОД 1908. ДО 1995. ГОДИНЕ	93
Доц. др Јелена С. Миленковић УПОРЕДНОПРАВНА АНАЛИЗА ПОЈМА СПОРА О ГРАЂАНСКИМ ПРАВИМА И ОБАВЕЗАМА У ПРАКСИ ЕВРОПског СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У СРПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ	119

Др Јелена Вукадиновић
АРБИТРАЖА И/ ИЛИ МЕДИЈАЦИЈА КАО НАЧИН РЕШАВАЊА
СПОРОВА ИЗ ПРАВА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ133

Др Милица Чизмовић
ОСНОВИ СТИЦАЊА ПРАВА ЖИГА И ПРОЦЕС
РЕГИСТРАЦИЈЕ – У ДОМАЋЕМ И УПОРЕДНОМ ПРАВУ145

Јована Брашић Стојановић
ЗНАЧАЈ ИНВЕСТИЦИОНЕ КЛИМЕ И ПРАВНЕ
СИГУРНОСТИ ЗА ПРИВЛАЧЕЊЕ
СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА159

КРИВИЧНОПРАВНА ОБЛАСТ

Материјално кривично право

Проф. др Драган Јовашевић
АМНЕСТИЈА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ179

Проф. др Љубинко Митровић
Др Николина Грбић Павловић
ДЈЕЦА И МАЛОЉЕТНИЦИ КАО ЖРТВЕ СЕКСУАЛНОГ
ЗЛОСТАВЉАЊА И ИСКОРИШЋАВАЊА203

Проф. др Велимир Ракочевић
КРИВИЧНО ДЈЕЛО СИЛОВАЊЕ – ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И
ОТВОРЕНА ПИТАЊА225

Проф. др Миомира Костић
ПСИХОЛОГИЈА ЗЛОЧИНА И СУЂЕЊА – САВРЕМЕНОСТ
ИЗВОРНИХ ПОСТАВКИ 239

Проф. др Вељко Икановић
СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА И ПРОДУЖЕНО
КРИВИЧНО ДЈЕЛО У КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ249

Доц. др Марина Симовић Проф. др Драган Јовашевић ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ СЛУЖБЕНИХ (КОРУПЦИЈСКИХ) КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА	267
Др Јасминка Џумхур МОГУЋИ УТИЦАЈИ ЛЕГАЛИЗАЦИЈЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ НА СПРЕЧАВАЊЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА	283
Проф. др Жељко Никач Др sc. Ванда Божић КРИВИЧНОПРАВНИ ОКВИР ЗА БОРБУ ПРОТИВ ХУЛИГАНИЗМА, НАСИЉА И НЕДОЛИЧНОГ ПОНАШАЊА НА СПОРТСКИМ МАНИФЕСТАЦИЈАМА У СРБИЈИ И ХРВАТСКОЈ	295
Проф. др Драган Батавељић Ратомир Антоновић САВРЕМЕНА МИГРАНТСКА КРИЗА У ЕВРОПИ И ЊЕН УТИЦАЈ НА РЕЛИГИЈСКИ ТЕРОРИЗАМ	325
Проф. др Иван Јоксић Проф. др Јелена Матијашевић Обрадовић ОБРАЗОВАЊЕ И РАДНО АНГАЖОВАЊЕ МАЛОЛЕТНИХ ОСУЂЕНИКА КАО ДОПРИНОС ЊИХОВОЈ УСПЕШНОЈ РЕСОЦИЈАЛИЗАЦИЈИ	337
Elek Balázs Hati Csilla, Lawyer, PhD student ROACHING'S INCLUSION IN THE CRIMINAL CODE OF HUNGARY	355
Prof. dr István László Gál Dr Ferenc David SHORT OVERVIEW OF THE CURRENT SITUATION OF THE FIGHT AGAINST TERRORISM IN HUNGARY	361
Доц. др Миле Шикман ИНКРИМИНАЦИЈЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА У НОВОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	369

Доц. др Гојко Павловић
КРИВИЧНА ДЈЕЛА ТЕРОРИЗМА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ397

Мр Драгана Васиљевић
ПОЧЕТАК ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА – НОВИ КРИВИЧНИ
ЗАКОНИК РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И МОГУЋНОСТ ПРИМЈЕНЕ
САВРЕМЕНИХ ТЕОРИЈСКИХ СХВАТАЊА423

Кривично процесно право

Проф. др Станко Бејатовић
КАЗНЕНА ПОЛИТИКА И АДЕКВАТНОСТ
ФУНКЦИОНИСАЊА ПРАВНОГ СИСТЕМА ДРЖАВЕ443

Проф. др Драго Радуловић
РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА
ЦРНЕ ГОРЕ И ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ479

Др Марко Трајковић
Др Војислав Ђурђић
СЛОБОДА КАО ВРЕДНОСТ И ПРАВО НА ЛИЧНУ СЛОБОДУ У
КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ 503

Академик проф. др Миодраг Симовић
Проф. др Владимир М. Симовић
ФОРМАЛНИ КРИВИЧНИ ПОСТУПЦИ У САД523

Проф. др Саша Кнежевић
Др Нихад Укић
САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ РЕГУЛИСАЊА ОДБРАНЕ
СИРОМАШНОГ У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ553

Проф. др Миле Матијевић
Младен Вуковић, мср
Александар Миладиновић, мср
КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ИСТРАЖНО - ДОКАЗНИХ РАДЊИ НА
МЈЕСТУ ЗЛОЧИНА569

Др Раденко Јанковић
КОНТРОЛА ЗАХТЈЕВА ЗА ИЗДАВАЊЕ КАЗНЕНОГ НАЛОГА СА
ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЗАКОНИТОСТ593

Доц. др Милорад Барашин
Др Александар Фалацић
ОДНОС ТУЖИОЦА И ОСЛ ПОЛИЦИЈСКИХ АГЕНЦИЈА У ФАЗИ
ПРОВОЂЕЊА ИСТРАГЕ ПРЕМА ЗКП-у БиХ627

Дарко Димовски
Ана Прокић
Иван Илић
ОСНОВНА ЈЕМСТВА ПРОТИВ ЗЛОСТАВЉАЊА
ПРИТВОРЕНИКА 651

Мер Миодраг Ђујић
УТИЦАЈ МЕЂУНАРОДНЕ ПОЛИТИКЕ НА ДЕСТАБИЛИЗАЦИЈУ
МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА669